

Zápis

z obhajoby disertační práce pana: **Mgr. et Mgr. Bc. Aleše France**

konané dne: **7. 2. 2012**

téma práce: „**Zahraníční studenti češtiny v České republice (Příspěvek k problematice migrace a studentů-migrantů v českém prostředí)**“

přítomní: dle prezenční listiny

Předseda komise **doc. PhDr. František Vrhel, CSc.** zahájil obhajobu a představil přítomným kandidáta.

Školitel **PhDr. Jan Pargač, CSc.** představil doktoranda a seznámil komisi s uchazečem a jeho disertační prací.

Vypořádání posudku trvalo mimořádně dlouho. Kolega byl velice dobře připraven na zvolené téma. Kolega zahájil práci dynamicky. S velkou vervou se pustil do výzkumu, ovšem v důsledku pracovního vytížení došlo k jistému zpoždění. Práce mohla postupovat dynamičtěji. Splnila svůj cíl, Aleš Franc využil velmi dobře své zkušenosti lektora češtiny a historie. Pracoval na pomezí více oborů - historie, lingvistiky, pedagogiky, etnologie. Metodicky je práce velmi zajímavá, i když obsahuje jisté mezery.

Kandidát **Aleš Franc** seznámil přítomné se svou disertační prací. Sdělil zejména:

Své vystoupení rozdělil do tří částí:

1. část - východiska a podněty, které ho vedly k sepsání této práce. Vycházel z praxe lektora češtiny pro cizince realizované v Ústavu jazykové a odborné přípravy UK Praha na Albertově. Inspirovaly ho osudy zahraničních studentů češtiny. Pokus, snaha o zobrazení výseku života konkrétních skupin migrantů-studentů češtiny, přicházejících do ČR z nejrůznějších koutů světa – jednak z Běloruska, Ruska a Ukrajiny, a vedle toho z Číny, Japonska, Koreje a Vietnamu. Poukázáno na jejich problémy, těžkosti při adaptaci a integraci do majoritní české společnosti. Při stanovení cílů vycházel z jejich reálné splnitelnosti, proto si v tomto smyslu nekladl přespříliš ambiciózní záměry. Ideovou a metodologickou inspirací mu byla práce doc. Kanderta o každodenním životě vesničanů středního Slovenska v šedesátých až osmdesátých letech 20. století. V tomto směru Francovi šlo o co nejdůkladnější sžití se zahraničními studenty-migranty. S jednou skupinou migrantů-studentů pobýval 5 měsíců, tj. celý semestr výuky. Měl možnost je sledovat i mimo učebnu.

2. část - vlastní obsah práce: skládá se z 3 kapitol. První část 2. kapitoly obsahuje bilanční exkurz do základních pojmů a sociálně vědních konceptů migrace. Druhá část 2. kapitoly mapuje aktuální situaci bádání v oblasti migrace, adaptace a integrace migrantů na území ČR. Vedle toho je tato část doplněna komentářem k odborné literatuře věnující se tematice výuky zahraničních

studentů češtiny. Třetí část 2. kapitoly zachycuje metodologii výzkumu. S ohledem na charakter výzkumu a cílových skupin migrantů autor volí kvalitativní techniky – základním metodickým aparátem je zúčastněné pozorování a řízený rozhovor.

Do teoreticko-analytického rámce popsaného ve 2. kapitole jsou ve 3. a 4. kapitole zachyceny empirické popisy sociokulturních a jazykových aspektů podílejících se na adaptaci a integraci migrantů. Obě kapitoly jsou strukturovány dle obdobného schématu – v první části příslušné kapitoly jsou nejdříve popsány sociokulturní faktory vstupující do výuky a ovlivňující adaptaci a integraci migrantů. V návaznosti nato je ve druhé části dané kapitoly věnována pozornost jazykovým faktorům.

3. část - možné další využití práce: jednak pro studijní účely na Ústavu jazykové a odborné přípravy UK pro začínající lektory češtiny pro cizince. Dále elektronická verze bude zavěšena na webové stránky Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka, kde bude k dispozici členům této profesní organizace.

Poté oponenti přednesli závěry svých posudků.

Oponent1: **PhDr. Zdeněk Uherek, CSc.**

Cílem práce Aleše France je zachytit některé aspekty života vybraných skupin imigrantů do České republiky. V textu se autor nejprve věnoval teorii a dějinám migrace a literatuře o migračních skupinách. Následně čtenáře krátce seznamuje s metodologií vlastního výzkumu mezi studenty a s charakteristikou jednotlivých skupin. Oponent oceňuje zejména jazykové aspekty uplatňující se při výuce migrantů.

Výtky:

1. Práce je tematicky zajímavá, ovšem polovina se věnuje reprodukování toho, co již někde bylo popsáno nebo analyzováno – vhodnější by bylo na zdroj odkázat.
2. Nedostatky shledává v metodologii. Z práce nelze dostatečně poznat, co autor převzal z literatury a co je z terénního výzkumu. Je tam minimum etnografie. Empirická data se slévají s teorií. Doporučení - odlišit vlastní poznatky a převzatou část. Není důkladně popsán zkoumaný vzorek. Nejvíce se oponent dozvěděl z fotografií umístěných v obrazové příloze. Není popsáno, jaká skupina převládá. Málo zevšeobecnělé. Spíše prezentovány stereotypy. Závěr - nekonstatuje se poznatek z terénu. Zjištění, že v úvodu je skoro totéž co v závěru. Zkoumané etnické skupiny nejsou komparovány.
3. Drobné nedostatky lze zaznamenat ve stylistice a argumentaci.
4. V práci jsou drobné věcné chyby.
5. V práci jsou ne příliš časté pravopisné chyby.

Oponent1 práci doporučuje k obhajobě. Pro její obhájení je nutné objasnit metodologii výzkumu a prokázat, že je postavena na empirickém základě.

Oponent2: **Doc. PhDr. Bohuslav Šalanda, CSc.**

Práce je důležitá - věnuje se určitým procedurám při migraci. Jazykové kompetence – dosud málo zpracováno. Autor práce se snaží doplnit chybějící mezeru. Z širokého fenoménu migrací Franc soustředil pozornost na zahraniční studenty češtiny v ČR. Nutné vysoce hodnotit přesné vymezení předmětu práce, jakož i výzkumných otázek a cílů. Za velmi zdařilou lze pokládat 2.

kapitolu. Využívá se v ní veškerá dostupná literatura především české provenience – stálo by za to podívat se i na zahraniční literaturu, která by mohla vytvořit základ pro další úvahy. Námět pro prohloubení bádání.

Pozorování autora práce – jedinečná příležitost přímých dotazů na respondenty. Při podrobném čtení 3. kapitoly může vzniknout otázka, zda byl využit všech materiál z výzkumu. Nebyly poskytnuty přesné výzkumné situace. Není to výtko, ale spíše námět pro další prohloubení bádání.

V práci nalezneme malý slovník pojmů k problematice migrací a výuky studentů-migrantů, který ovšem působí poněkud nadbytečně a nefunkčně. Zřejmě je určen pro vnějšího čtenáře. Práce je provázena řadou kvantitativních údajů. Z příloh by se mohly údaje projevit do centrální 3. kapitoly. Mohly by to ozvláštnit. Autor osvědčil schopnost využít údaje. Umí získané poznatky interpretovat.

Oponent2 práci doporučuje k obhajobě.

Kandidát **Aleš Franc** odpovídá na posudky oponentů:

Navazuje na doktora Pargače. V Ústavu pro jazykovou a odbornou přípravu působil v letech 1998-2004. Zjištěná data spadají především do této doby. Loni a předloni se účastnil výuky. Viděl studenty v akci. Kontakt však byl méně intenzivní. V řešení dané problematiky by chtěl pokračovat. Je členem Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka, tj. organizace zabývající se problematikou výuky češtiny pro cizince. Problematika je to velmi aktuální a žádaná. Reakce na oponenty:

Teoretický popis – je otázka, jestli je to zpracováno víc ze široka nebo ne. 1. část je cca na 20 stránkách. Není to tak rozsáhlé. Pokusil se zobrazit, že jde o komplikovanou, mnohvrstevnatou problematiku. Je to zasazeno do obecného konceptu práce. 2. část – popisuje bádání. I to má své místo. Při zpracování práce vycházel z toho, že to budou číst i lidé méně poučení. Bude to k využití pro začínající lektory češtiny. S tímto ohledem materiál zpracovával. Je si vědom jistých limitů práce z hlediska naplnění základního plánovaného cíle, tj. širší zobecnění si nemohl dovolit. Empirické popisy jsou zařazeny do kontextu. Ne vždy se to plně podařilo.

Vzorek cílové skupiny respondentů – autor působil v Ústavu pro jazykovou a odbornou přípravu 6 let. Každý rok 2 skupiny, vyučovalo se po semestrech. Skupiny cca 10 členné. Ze zkoumaných etnik minimálně 1 zástupce z ruskojazyčné skupiny a minimálně 1 zástupce etnika z Asie. V jedné skupině skupina byly např. 4 Japonky. Složení z hlediska mužů a žen – 1:3, tedy jeden muž na tři ženy. Cca 80 % studujících ve věku 18-30 let. Mladších minimum. Starších také minimálně. Délka pobytu – většinou měl studenty minimálně 1 semestr, někdy i dva či tři. Obecně u Asiátů se jednalo o dlouhodobý či trvalý pobyt (Vietnamci, Číňané). Naproti tomu Korejci a Japonci krátkodobý. Nedošel k nějakým závěrům, které by se lišily od výzkumů jiných odborníků (např. Broučka, Obuchové, Vasiljeva, Kocourka). Japonci do ČR přicházejí na zkušenou - poznat českou a středoevropskou kulturu.

K faktickým chybám na str. 19 – týkají se vzniku národních států v 16. a 17. století. Autor vycházel z výzkumů prof. Hrocha, který v tomto směru rozeznává na jedné straně období

středověké a raně novověké a na straně druhé dobu moderní, tj. 19. a 20. století. Docent Šalanda k literatuře - drtivá většina titulů českých. Zahraničních titulů velmi málo. V tomto autor vycházel z toho, zda měl zahraniční publikaci v ruce. Ke slovníčku pojmů – autor souhlasí s tím, že pro člověka poučeného v dané problematice je to poněkud nadbytečné. Bral v potaz lidi, kteří s tím začínají. Mohli by se tak v problematice zorientovat a získat základní informace.

Oponenti se vyjadřují k vystoupení kandidáta

Oponent1: Vyjadřuje spokojenost.

Oponent2: Vyjadřuje spokojenost. Kolega by mohl zadat úkol studentům-začátečnickům, aby popsali nějakou situaci, a nahrát je na magnetofon, poté úkol opakovat v závěru kurzu a přitom analyzovat, jak studenti zvládají češtinu na začátku a na konci kurzu. Jak Asiati zvládají latinku?

Kandidát: Japonští studenti při studiu češtiny dokládali svou píli. Z hlediska gramatického na lepší úrovni. Latinka je pro Asiaty nesmírně komplikovaná, během několika týdnů byli schopni napsat souvislý text v češtině na určité téma. Práce dlouhodobá. Velké pokroky. Paradoxně docházelo k tomu, že ruskojazyční studenti hned rozuměli, ale v psané a mluvené podobě češtiny dělali dlouho stejné chyby. Pokroky méně výrazné.

Diskuse:

PhDr. Jaroslav Skupník, Ph.D.: 1. poznámka - absence zahraniční literatury. Nevzdávat se zahraniční literatury. Západní Evropa, USA a Kanada mají spoustu literatury.

2. poznámka - autor píše o cíli jako o pokusu o zobrazení problémů studentů-migrantů. Nejasný cíl. S jakými problémy se potýkají, co je výsledkem bádání. Když neznám jazyk, mám problémy s komunikací. Jiný typ problémů kromě toho, že neumí česky?

Kandidát: Primárním problémem je porozumění češtině. Od toho se odvíjí problémy v sociokulturní oblasti. Běžná situace - návštěva obchodu, kina apod. - zahraniční studenti pocítují negativní postoje Čechů. Asiáté - z pozice své povahy neřeknou, že je nechtějí obsloužit, že mají problémy zaplatit v obchodě. Při rozhovorech s nimi vyplynulo, že česká majorita k nim zaujímá negativní tendence. Problém, že neznají jazyk. Jazykové roviny – fonetika, výslovnost, psaní, morfologie, syntax. Lingvistické problémy.

PhDr. Stanislav Brouček, CSc.: Hovoříte o integraci, co znamená integrace? Co si představujete u studentů, kteří sem přišli? V čem vám jde o integraci zahraničních studentů do české společnosti. Dá se vůbec hovořit o integraci? Ve které fázi je zřejmé, že se jedná o integraci? Nepoužívat slovo integrace, lépe proces. Obtížněji se s tím operuje. Kdybyste cizincům položil otázku o jejich perspektivách, mohl byste se dozvědět více o jejich problémech.

Kandidát: Setkal jsem se se specifickou skupinou studentů-migrantů. Mají povolení k pobytu, jsou tu legálně. Mají finanční prostředky. Je jejich primárním záměrem se integrovat, když se učí český jazyk. Vlastní naplnění je věc druhá, je to velmi komplikované.

Obhajoba disertace: Aleš Franc, 7. 2. 2012, ÚE FF UK Praha

Vyhlášení výsledku tajného hlasování:

Komise navrhla udělit titul doktor (Ph.D.).

Zapsala: Barbora Neklanová

Podpis předsedy komise: